

Agnieszka Dobroczyńska

Urząd Regulacji Energetyki

Leszek Juchniewicz

Uniwersytet Warszawski

TRANSEUROPEJSKIE SIECI ENERGETYCZNE ELEMENTEM INFRASTRUKTURY SPÓJNOŚCI EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Wdrożenie idei spójności europejskiej byłoby niepełne bez osiągnięcia celów polityki energetycznej, w tym stworzenia konkurencyjnego rynku zapewniającego bezpieczeństwo energetyczne w długiej perspektywie i sprzyjającego energii „ekologicznej”.

Potrzebna jest do tego odpowiednia infrastruktura techniczna nie tylko w poszczególnych państwach, ale również w wymiarze wspólnotowym. Zespoleniu krajowych sieciowych systemów energetycznych służą m.in. transeuropejskie sieci energetyczne (TEN-E). W artykule przedstawiono koncepcję TEN-E, funkcje i narzędzia realizacji w kontekście sytuacji na unijnym rynku energii.

Słowa kluczowe: spójność europejska, wspólny rynek energii, transeuropejskie sieci energetyczne.

1. Wstęp

Realizacja wizji spójności europejskiej, we wszystkich jej wymiarach, byłaby niepełna bez osiągnięcia głównych celów polityki energetycznej, w tym stworzenia paneuropejskiego, konkurencyjnego rynku i istotnego zwiększenia udziału energii ze źródeł odnawialnych [Fiedor 2006]. Na początku ważny był wymiar ekonomiczny: dążenie do wspólnego rynku towarów i usług, obejmującego także energię, obecnie zaś zwraca się uwagę również na aspekty dostarczania energii jako usługi powszechnej. Wśród wielu koniecznych tego przesłanek potrzebna jest odpowiednia infrastruktura techniczna warunkująca handel energią. Zamierzeniem autorów jest przybliżenie problematyki transeuropejskich sieci energetycznych, ich znaczenia w zespoleniu krajowych sieciowych systemów energetycznych – gazu i energii elektrycznej – w system wspólnotowy, wskazanie prawnych i finansowych okoliczności ich powstawania.

2. Rynki energii: aktualna sytuacja

Efekty działań transformacyjnych podejmowanych wobec unijnych rynków energii, mimo pewnego postępu [*Postępy...* 2009]¹, ciągle są dalekie od potrzeb: stopień zaawansowania konkurencji w poszczególnych państwach członkowskich jest znaczny, ale sytuacja dość zróżnicowana, stopień zaś zintegrowania rynków ciągle niski, co jest niewątpliwie najważniejszym mankamentem wspólnotowego rynku energii. Przejawem takiego stanu rzeczy na obszarze Unii Europejskiej jest przede wszystkim niski poziom handlu transgranicznego energią elektryczną i gazem, co z kolei opóźnia wyrównywanie się cen i tym samym proces integracji. Z nielicznymi wyjątkami rynki energii elektrycznej i rynki gazu pozostały ekonomicznie i fizycznie (sieciowo, szczególnie w elektroenergetyce) rynkami krajowymi [*Plan...* 2007]. Historycznie rzecz ujmując, należy stwierdzić, że każdy kraj członkowski projektował i budował swoje systemy dostaw energii jako służące jego wewnętrznym potrzebom, z ograniczonymi połączeniami transgranicznymi. Zawężyło to wymianę energii pomiędzy krajami do nadwyżek produkcyjnych, czyli nie służyło poprawie bezpieczeństwa dostaw energii i nie stwarzało podstaw do jej masowej wymiany. Niedostateczna konkurencja ze strony przedsiębiorstw z innych państw członkowskich uniemożliwia realne ograniczenie potencjału oraz pozycji przedsiębiorców dotychczas dominujących na rynku krajowym, a konsumentów pozbawia wielu korzyści ilościowych (wyższe ceny) i jakościowych (niższy poziom usług). Ta sytuacja w dużej mierze jest determinowana technicznymi barierami², czyli głównie brakiem wystarczającej infrastruktury sieciowej (interkonektorów i połączeń wewnątrzsystemowych) niezbędnej do uzyskania wysokiego stopnia integracji rynków krajowych. Niewydolne i niedostateczne ilościowo linie połączeń wzajemnych między poszczególnymi państwami prowadzą w konsekwencji do ich rezerwowania na tzw. kontrakty historyczne lub przeciążenia techniczne.

3. Transeuropejskie sieci energetyczne: przesłanki i funkcje

Wspólnotowa polityka energetyczna (WPE) dojrzewiała powoli i ewolucyjnie [Dobroczyńska, Juchniewicz 2009], przez wiele lat państwa członkowskie nie były gotowe do przeniesienia politycznych kompetencji w energetyce na szczebel wspólnotowy³, stało się to możliwe dopiero mocą Traktatu amsterdamskiego (art.3(1)(u),

¹ Oceną tych działań zajmowały się kolejne coroczne raporty porównawcze, przygotowywane przez KE dla Rady i PE, a ściślej przez DG TREN. Pierwszy był w grudniu 2001 r., najnowszy w marcu 2009 r.

² Niestety lista barier jest dużo liczniejsza, m.in.: odrębności zasad handlu energią w poszczególnych krajach i sposoby nadzoru nad jej obrotem i ochrona rodzimych monopolistów.

³ Poważnym utrudnieniem w drodze do jednolitego rynku energii jest też dziedzictwo narodowych praktyk energetycznych wynikające m.in. z zasady subsydiarności i resentymenty „gospodarczego patriotyzmu”.

aczkolwiek ciągle jest mało wykorzystywane. Potrzeby tworzenia wspólnego rynku wymagały jednak od organów unijnych podejmowania wielu działań dotyczących niwelowania odrębności krajowych rynków energii, w tym zasad tranzytu energii elektrycznej⁴ i przesyłu gazu ziemnego⁵. Kolejnym krokiem były ogólniejsze unormowania – dyrektywy – definiujące całość zasad funkcjonowania rynku energii wraz z powołaniem instytucji nadzorującej tę skomplikowaną operację transformacyjną (tj. niezależnego regulatora)⁶. W ślad za tym przyjęto, w trybie władczym, zasady wymiany transgranicznej⁷. Infrastrukturę prawną jednolitego rynku, szczególnie to, co było stykiem krajowych systemów, należało fizycznie ugruntować korytarzami transportowymi energii łączącymi wiele państw członkowskich. Stąd pojawienie się idei transeuropejskich sieci energetycznych (*Trans-European Energy Networks*: TEN-E) w ślad za wcześniej ukształtowaną koncepcją sieci transeuropejskich (*Trans-European Networks*: TEN-s)⁸, której realizacja ma się przyczynić do osiągnięcia takich głównych celów Wspólnoty, jak sprawne funkcjonowanie rynku wewnętrznego oraz zwiększenie spójności gospodarczej i społecznej. TEN-s są jednym ze środków dla przekształcenia UE w dynamiczną gospodarkę rozwijającą się na podstawie wiedzy [*Dokument...* 2004]. „Eurokorytarze”, jak oceniano, będą ułatwiały wyrównywanie się warunków życia w państwach członkowskich UE.

Celem programu transeuropejskich sieci energetycznych jest rozwój i optymalizacja zdolności przesyłowej sieci energetycznych ze szczególnym uwzględnieniem wymiany transgranicznej. Potrzebne jest przy tym wzmacnianie współdziałania operacyjnego sieci krajowych i rozszerzenie ich dostępności uwzględniające połączenia z krajami trzecimi. Dużą wagę program przykładą do konieczności połączenia wysp, regionów zamkniętych i peryferyjnych z centralnymi regionami UE niezbędnego do wzmocnienia spójności ekonomicznej i społecznej.

TEN-E są materialną infrastrukturą WPE z powodu ich funkcji integracyjnej w tworzeniu jednolitego rynku, ale również sprzyjają wzrostowi bezpieczeństwa

⁴ Dyrektywa PE i Rady 90/547/EWG z 29.10.1990 r. w sprawie przesyłu energii elektrycznej sieciami przesyłowymi(OJ L 313/33).

⁵ Dyrektywa PE i Rady 91/296/EWG z 31.05.1991r. w sprawie przesyłu sieciami gazu ziemnego (OJ L 147/37).

⁶ Dyrektywy z 1996 r. (energia) i 1998 r. (gaz) – po kilku latach okazało się, że nie są wystarczającym prawem dla stworzenia wspólnego rynku energii. Dlatego przyjęto ich nowe, bardziej rozbudowane wersje łącznie z ochroną konsumenta i zobowiązaniami publicznymi. W 2009 r. weszły w życie dyrektywy trzeciej generacji.

⁷ M.in. zasady kompensacji kosztów przesyłu ponoszonych przez operatorów systemów przesyłowych, zharmonizowanych zasad kalkulacji i nakładania opłat za przesył transgraniczny oraz za wykorzystanie przepustowości połączeń transgranicznych. Rozporządzenie w sprawie warunków dostępu do sieci w odniesieniu do transgranicznej wymiany energii elektrycznej z 2003 r. i analogiczne dla gazu ziemnego z 2005 r. zmieniono w 2009 r. w ramach tzw. trzeciego pakietu energetycznego.

⁸ Koncepcja pojawiła się w latach 80. ubiegłego wieku wraz z projektem jednolitego rynku towarów, osób i usług. W lipcu 1996 r. ideę tę zaakceptował PE i rada, przyjmując zasady rozwoju i finansowania. TEN-s ma za zadanie rozbudowę i modernizację sieci transportowej, telekomunikacyjnej i energetycznej spinających Unię.

dostaw energii, czyli ukierunkowywaniu korzystnej dywersyfikacji geograficznej i produktowej, i to energii „ekologicznej”⁹. Program jest atrakcyjnym środkiem polityki energetycznej: wytycza przebieg korytarzy transportowych energii przez granice unijne i wobec państw trzecich w połączeniu z rozwiązaniami technicznymi i technologicznymi oraz wiąże się z konkretną finansową pomocą, dzięki czemu nie tylko przedsiębiorcy są nim zainteresowani, ale również powinien wpływać na wzrost zaangażowania państw członkowskich w ich urzeczywistnienie. Realizacja TEN-E wymaga współpracy państw członkowskich przy znacznym również zaangażowaniu organów Unii.

W sytuacji poszerzenia Wspólnoty o kraje Europy Środkowo-Wschodniej TEN-E stały się szczególnie promowanym obszarem WPE. Potwierdzeniem ich znaczenia było poświęcenie osobnego dokumentu – w pakiecie strategicznym WPE z początku 2007 r. – tylko temu zagadnieniu [*Plan... 2007*]. Zarówno przedstawiono w nim zasady programu, jak i wskazano konkretne projekty, w których starano się o poszerzenie wąskich gardel w najmocniej zurbanizowanych częściach UE i tworzenie nowych możliwości wzajemnego handlu energią przez włączenie nowych państw członkowskich do powstającego wspólnego rynku energii.

Projekty aktualne w 2009 r. i dalszych latach to lista obejmująca wiele przedsięwzięć przesyłu energii elektrycznej i gazu ziemnego, począwszy od małych, transgranicznych linii elektroenergetycznych, po transkontynentalne rurociągi gazowe¹⁰. W zakresie sieci elektroenergetycznych są np. takie projekty, jak rozwiązanie ograniczeń przesyłowych w przepływie energii przez państwa Beneluksu, zwiększenie zdolności przesyłowych połączeń międzysystemowych na granicy Włoch z Francją, Austrią, Słowenią i Szwajcarią; wzrost zdolności przesyłowych na Półwyspie Iberyjskim i jego połączeń z Francją; przyłączenie Grecji do systemu UCTE i wraz z tym umożliwienie rozwoju rynku energii w Europie Południowo-Wschodniej; zwiększenie zdolności przesyłowych między Wielką Brytanią i Europą kontynentalną z jednej strony, z drugiej zaś z Irlandią oraz ewentualna integracja zlokalizowanych na morzu elektrowni wiatrowych; zwiększenie zdolności przesyłowych połączeń między państwami śródziemnomorskimi a Marokiem, Algierią, Tunezją, Libią, Egiptem, krajami bliskowschodnimi i Turcją; Dania–Niemcy–Pierścień Bałtycki (w tym Polska) to kolejny obszar budowy połączeń międzysystemowych i zwiększania wydolności systemów na przyłączanie farm wiatrowych. W gazownictwie preferuje się projekty mające połączyć niektóre źródła dostaw gazu w Europie, poprawić współdziałanie sieci oraz zwiększyć bezpieczeństwo dostaw, w tym gazociągi przeprowadzone drogą morską z Rosji do UE i drogą lądową z Rosji do Polski i Niemiec oraz połączenia

⁹ W tym wzroście udziału energii odnawialnej, który wymaga nowych technologicznych rozwiązań sieciowo-generacyjnych w elektroenergetyce oraz wzrostu konsumpcji gazu będącego przyjaznym paliwem dla środowiska.

¹⁰ *Finansowanie sieci transeuropejskich przez EBI*, Europejski Bank Inwestycyjny, Luksemburg 2009, s. 9.

państw członkowskich regionu śródziemnomorskiego z Libią, Egiptem, Jordanią, Syrią i Turcją, czy też budowę terminali gazu skroplonego (również w Polsce).

Z przytoczonych przykładów widać, że przedsięwzięcia TEN-E oznaczają zawsze połączenie sieciowe z sąsiadami, ich realizacja ma znacznie zwiększyć komfort pewności i jakości dostaw energii. Tym samym w kontekście celów polityki spójności przyczynią się do przyspieszenia tempa rozwoju regionów słabiej rozwiniętych, wyrównywania ekonomicznych okoliczności dostaw energii, a także zmniejszania zjawiska tzw. wykluczenia energetycznego.

4. Narzędzia realizacji

Realizacja tak ambitnego przedsięwzięcia, jak budowanie wspólnotowych dróg transportu energii – TEN-E, potrzebuje adekwatnych i zarazem zróżnicowanych narzędzi realizacji. Poczynając od prawnego umocowania traktatowego (Maastricht), które stanowi o kompetencjach unijnych w obszarze sieci transeuropejskich¹¹, po wykorzystanie ukierunkowanych środków w postaci rozporządzeń i decyzji z nimi związanych. W ostatnich latach zostało to wzmocnione dwiema dyrektywami odnoszącymi się do całości infrastruktury dostarczania energii elektrycznej i gazu ziemnego.

Do najważniejszych regulacji należą „wytyczne” dotyczące TEN-E określające zakres, priorytetowe obszary i projekty stosowania środków wykonawczych wraz z harmonogramem ich realizacji. Aktualnie obowiązujące były przygotowane w związku z rozszerzeniem Unii, tak aby nowo przyjęte państwa włączyć w proces budowy jednolitego rynku i jednocześnie wzmocnić zewnętrzne połączenia z unijnymi sąsiadami¹². Przedmiotowa decyzja zawierała dwa istotne sposoby wspomagania budowy połączeń sieciowych infrastruktury przesyłowej energii elektrycznej i gazu między państwami członkowskimi: uznanie inwestycji za będącą „w interesie Europy”¹³ oraz możliwość powołania europejskiego koordynatora wybranego projektu. „Wytyczne”, chociaż nie mają charakteru wiążącego, wyznaczają jednak pewien porządek rzeczy kluczowych dla Wspólnoty wyborów dróg transportowych energii wraz z pewnymi mechanizmami koordynacji działań i ich monitorowania. W miarę potrzeb, z powodu zmieniających się okoliczności realizacji, określone ele-

¹¹ Cz. trzecia, Tytuł XV (art.154, 155 i 156) Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, DzU C 321 z 29.12.2006 r.

¹² Decyzja nr 1364/2006/WE PE i Rady z 6 września 2006 r. ustanawiająca wytyczne dla transeuropejskich sieci energetycznych oraz uchylająca decyzję 96/391/WE i decyzję nr 1229/2003/WE; była to czwarta nowelizacja po pierwotnym dokumencie z 1996 r., Dz. U. L 262 z 22.09.2006 r.

¹³ W decyzji zaznaczono, że wsparcie ma dotyczyć przede wszystkim przygotowania studiów wykonalności projektów. Konkursy na środki ogłaszane są z reguły w pierwszym kwartale każdego roku. Podmiotami uprawnionymi do składania wniosków są przedsiębiorstwa przesyłu energii elektrycznej i gazu, inwestorzy infrastruktury gazu ziemnego oraz jego magazynowania. Projekty powinny uzyskać poparcie danego państwa członkowskiego.

menty programu TEN-E są aktualizowane. Utworzono również specjalny instrument finansowy ze środków publicznych UE, który wspiera realizację wszystkich projektów TEN-s¹⁴, w tym energetycznych. Wysiłki finansowe państw członkowskich, w ramach projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, mogą być także wspomagane środkami z Funduszu Spójności i Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) [*Finansowanie...* 2009]. EBI jest głównym źródłem kredytu bankowego dla TEN-s¹⁵, co jednocześnie powoduje wzrost zaangażowania kapitału prywatnego, który EBI wspiera w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego. Narzędziami promującymi rozwój całej infrastruktury energetycznej, a nie tylko projekty paneuropejskie, są dwie dyrektywy dotyczące inwestycji w połączenia elektroenergetyczne i gazowe¹⁶; ich krajowe wdrożenia powinny się znacznie przyczynić do tworzenia dobrego klimatu dla unowocześniania i zwiększania przepustowości sieci energetycznych potrzebnych ze względu zarówno na rosnącą aktywność klientów, jak i na konieczność przyłączania coraz większej liczby źródeł energetyki odnawialnej. Tego typu inwestycje mogą być z kolei wspierane środkami z funduszy strukturalnych czy Funduszu Spójności oraz także z EBI.

Dynamiczny rozwój infrastruktury transportowej energii jest także od wielu lat wspierany (konceptyjnie i proceduralnie oraz narzędziowo) przez europejskie stowarzyszenia regulatorów energii (CEER i ERGEG). M.in. jesienią 2009 r. europejscy regulatorzy powołali nieformalną grupę ekspertów, która miała zająć się opracowaniem wytycznych do projektów kodeksów sieci dotyczących połączeń transgranicznych. Zgodnie bowiem z przepisami aktów prawnych przyjętych w ramach tzw. trzeciego pakietu legislacyjnego obowiązkiem organizacji skupiających operatorów systemów przesyłowych (ENTSO-E i ENTSO-G) będzie przygotowanie takich projektów. We wspomnianym pakiecie ustanowiono instytucję – Agencję ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki (ACER) o pewnych władczych uprawnieniach, której podstawowym zadaniem ma być przezwyciężanie barier (technicznych i organizacyjnych) w transgranicznym handlu energią, a jednym z pierwszych jej zadań będzie opracowanie wytycznych dla kodeksów sieci. Inicjatywa regulatorów ma celu prowadzenie prac w okresie przejściowym – tj. do czasu ustanowienia agencji – przez przygotowanie wkładu do wytycznych w kilku priorytetowych obszarach.

¹⁴ Rozporządzenie PE i Rady nr 2236/95 z 18.09.1995 r. *ustanawiające ogólne zasady przyznawania pomocy finansowej Wspólnoty w zakresie sieci transeuropejskich* (OJ L 228 z 23.09.1995r.), zmienione Rozporządzeniem nr 1159/05 z 6.07.2005r. (OJ L 191 z 22.07.2005 r.). W obecnej perspektywie finansowej: 2007-2013 środki na TEN-E wynoszą 340 mln euro.

¹⁵ Od 1993 r. do końca grudnia 2008 r. EBI podpisał dla TEN-E umowy kredytowe na kwotę 12,4 mld euro.

¹⁶ Dyrektywa Rady 2004/67/WE z dnia 26 kwietnia 2004 r. dotycząca środków zapewniających bezpieczeństwo dostaw gazu ziemnego (DzU UE z 29.4.2004, L 127/92), Dyrektywa 2005/89/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 18 stycznia 2006 r. dotycząca działań na rzecz zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej i instytucji infrastrukturalnych (DzU UE z 4.2.2006, L 33/22).

5. Perspektywy

Niezadawalający postęp w realizacji wewnętrznego rynku energii, jak również poważny wzrost zagrożeń ciągłości i bezpieczeństwa dostaw energii spowodowały wyraźny wzrost aktywności organów UE na rzecz nie tylko formułowania założeń i wytyczania celów wspólnotowej polityki energetycznej, co było dotychczasową praktyką, ale także wpływania na wzrost zaangażowania państw członkowskich w ich urzeczywistnienie. Unia i jej energetyka znajdują się w szczególnym momencie bardzo poważnych wyzwań, ale zarazem bardzo wielu nowych możliwości technologicznych, co pobudza do poszukiwania korzystnych rozwiązań na 20-30 kolejnych lat.

Sytuacja taka jest właśnie przedmiotem wnikliwego studium techniczno-ekonomicznego o potrzebie zbudowania wspólnej dla Unii sieci elektroenergetycznej, zdolnej do przesyłania prądu na wielką skalę i duże odległości wraz z odpowiednimi rozwiązaniami technologicznymi, przygotowanego przez Radę Doradców Europejskiej Akademii Nauk (EASAC). Ogólne wnioski z raportu, upublicznionego w maju 2009 r. w obecności Andrisa Piebalgsa, ówczesnego komisarza UE ds. energii, są dość kategoryczne: tylko takie rozwiązanie umożliwi osiągnięcie głównych celów WPE, przyjętych w 2007 r., w tym stworzenia paneuropejskiego, konkurencyjnego rynku i istotnego zwiększenia udziału energii ze źródeł odnawialnych [*Transforming... 2009*]¹⁷. Raport znalazł uznanie zarówno Komisji, jak i wielu branżowych ekspertów. Ważną jego częścią są uwagi na temat metodologii i sposobów postępowania przy wielostronnych przedsięwzięciach potrzebujących scenariuszy, koordynacji i harmonizacji procesów planowania¹⁸ oraz wspólnych zasad budowy sieci uwzględniających dobre praktyki¹⁹.

W odniesieniu do ogólnoeuropejskich projektów gazowych brak jest analogicznego studium, co wynika z innych uwarunkowań związanych z koniecznością „spinania” różnych miejsc Unii ze zróżnicowanymi geograficznie źródłami dostaw gazu. Dlatego też więcej jest opracowań dla poszczególnych szlaków transportowych i tworzenia wokół nich koalicji politycznych i konsorcjów realizacyjnych.

¹⁷ Realizując programy ochrony środowiska, wiele krajów przyspieszyło rozwój energetyki odnawialnej, szczególnie wiatrowej. Lokowano ją głównie wzdłuż wybrzeży lub na morzu. Także wysoko wydajne elektrownie węglowe budowano blisko portów (surowiec importowany morzem). Wszystkie te elektrownie muszą teraz przesyłać duże ilości energii na długie odległości do głównych skupisk jej odbiorców znajdujących się m.in. w centrum lub na południu Europy. Również skorzystanie z energetyki solarnej, dostępnej w północnej Afryce lub wodnej w Skandynawii wymaga efektywnej sieci przesyłu na duże odległości.

¹⁸ Ze względu na skalę przedsięwzięcia zaleca się połączenie planowania „z góry – na dół” oraz od „szczegółów do ogółu”, nieskoordynowane decyzje lokalne mogą bowiem stać się źródłem poważnych problemów.

¹⁹ Szczególnie zaleca się opracowanie wspólnego modelu dla europejskich sieci elektroenergetycznych oraz stworzenie modelu rynku elektrycznego. Będzie to sprzyjać dynamicznemu rozwojowi przepływu energii i jej wymiany, przy zachowaniu opłacalności dla elektrowni i operatorów.

Znaczenie TEN-E jest przede wszystkim promowane przez organy decyzyjne Wspólnoty, ale i w poszczególnych państwach członkowskich świadomość korzyści z tego środka integracji rynków krajowych nie jest mała. Potwierdzeniem tego jest porozumienie w sprawie sfinansowania również projektów infrastrukturalnych jako elementu europejskiego planu naprawy gospodarczej²⁰, przy okazji którego dyskutowano o pomysłach utworzenia w Europie wspomianej wcześniej nowej europejskiej supersieci elektroenergetycznej, ale także gazowej, chociaż w tym zakresie jest na razie mniej twardych przesłanek²¹.

Przygotowywaniu i wdrażaniu TEN-E powinien towarzyszyć wzrost świadomości, że aby transgraniczne sieci spełniły swoje zadanie jako wspólna infrastruktura unijnego rynku, konieczna jest pełna liberalizacja rynków energii we wszystkich państwach członkowskich na podstawie wdrożenia wszystkich postanowień dyrektyw energetycznych drugiej i trzeciej generacji, niestety wiele państw z tym zwleka. Tylko w tych okolicznościach można oczekiwać pojawienia się wielu nowych sprzedawców zainteresowanych dostępem do sieci energetycznych we wszystkich krajach UE, dzięki czemu wzrośnie stabilność dostaw energii po najniższej możliwej cenie.

6. Wnioski dla Polski

Powyższe działania na arenie Unii skłaniają do postawienia pytania o najważniejsze wnioski płynące z tych zmagania dla Polski. Wydawałoby się, że fakty dotyczące związku wielkości handlu energią i jej cen ze zdolnością przesyłową sieci i połączeń międzysystemowych powinny skłaniać polskich decydentów do tworzenia niezbędnych warunków (prawnych, systemowych, organizacyjnych) dla budowy potrzebnej infrastruktury. Jednak taka postawa wymaga akceptacji unijnej polityki energetycznej z jej podstawowym celem harmonijnego budowania wspólnego, konkurencyjnego, bezpiecznego rynku przyjaznej dla środowiska energii. Praktyka polska jest jednak inna. Polskie systemy: elektroenergetyczny i gazowy są systemami względnie odosobnionymi, kierunki ich restrukturyzacji w połączeniu z całkowitym wstrzymaniem prywatyzacji utrwalają brak konkurencji. Ten obiektywny stan rzeczy oraz powszechna niewiedza Polaków co do zasad i następstw urynkwienia sektora tworzą anachroniczną wizję przyszłości polskiej energetyki wobec zamierzeń Wspólnoty Europejskiej. Gdyby Polska wcześniej zliberalizowała swój rynek, szybciej m.in. pojawiłyby się możliwości łączenia w krajowym bilansie energetycznym

²⁰ W ramach wartego 4 mld euro pakietu wspierane będą – za pomocą 250 mln euro – także m.in. farmy wiatrowe na morzu oraz tworzenie sieciowych połączeń transgranicznych między krajami UE.

²¹ Np. połączenie Europy z nowymi źródłami gazu na Bliskim Wschodzie i w rejonie Morza Kaspijskiego, niezależnie od jakiegokolwiek pojedynczego przedsięwzięcia czy gazociągu. Projekt Nabucco pozwoli zmniejszyć zależność UE od rosyjskich dostaw, natomiast Desertec pozwoli wykorzystać potencjał w zakresie energii słonecznej, jaki mają regiony Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej.

energii węglowej z pochodzącą z innych krajów energią jądrową czy uzyskiwaną np. w elektrowniach wodnych. A tak zamiast korzyści ekonomicznych (np. częściowe przynajmniej uniknięcie kosztów środowiskowych bezpiecznej energetyki węglowej), wynikających z komplementarności źródeł energii w różnych państwach, od lat nic się nie robi, a właściwie to jest robione wszystko, co ma uniemożliwić fizyczne połączenia zarówno na zachodzie i południu z Niemcami i Czechami (ostatnio pojawiły się pewne nieśmiałe jaskółki), jak i na wschodzie z Litwą i Ukrainą²². Być może jednak nastąpią w polskiej energetyce zmiany, które będą spowodowane egzekwowaniem zobowiązań spoczywających na każdym państwie członkowskim, w tym na Polsce, przez unijne instytucje.

Literatura

- Dobroczyńska A., Juchniewicz L., *Energetyka polska – kontekst europejski*, [w:] *Spójność społeczna, gospodarcza i terytorialna w polityce Unii Europejskiej*, red. M. Klamut, E. Pancer-Cybulska, AE, Wrocław 2006.
- Dobroczyńska A., Juchniewicz L., *Polityka energetyczna UE – nowa sytuacja*, [w:] *Polityka społeczno-ekonomiczna w dobie przemian*, red. E. Kryńska, Łódź 2009.
- Dokument roboczy nr 6 w sprawie sieci transeuropejskich*, Parlament Europejski, PE 349,973 v 02, 22.11.2004.
- Europejska polityka energetyczna*, 1 wersja ostateczna, Komunikat Komisji do Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego COM(2007), Bruksela, 10.01.2007.
- Fiedor B., *Problemy spójności społecznej i ekonomicznej w polityce energetycznej Unii Europejskiej*, [w:] *Spójność społeczna, gospodarcza i terytorialna w polityce Unii Europejskiej*, red. M. Klamut, E. Pancer-Cybulska, AE, Wrocław 2006.
- Finansowanie sieci transeuropejskich przez EBI*, Europejski Bank Inwestycyjny, Luksemburg 2009.
- Gawlikowska-Fyk A., *Transeuropejskie sieci energetyczne*, Biuletyn URE 2007 nr 5.
- Plan priorytetowych połączeń międzysieciowych*, Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego, KOM(2006)846, Bruksela, 10.01.2007.
- Postępy w tworzeniu wewnętrznego rynku gazu i energii elektrycznej*, Sprawozdanie Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego {SEC(2009)287, KOM(2009)115, Bruksela 2009.
- Transforming Europe's Electricity Supply*, EASAC, The Royal Society, Bruksela, maj 2009.

²² W 2007 r. KE powołała prof. W. Mielczarskiego na koordynatora rozbudowy połączeń transgranicznych z Litwą i Niemcami. Sądząc po ich zaawansowaniu, należy stwierdzić, że siła koordynatora jest niewielka.

TRANS-EUROPEAN ENERGY NETWORKS AS AN ELEMENT OF EUROPEAN INFRASTRUCTURE COHESION

Summary: The implementation of the vision of European cohesion is supplemented by the main priorities of the European energy policy, including creation of the competitive energy market which ensures energy security in the long-term perspective and contributes to the development of the 'ecological' energy.

An efficient energy infrastructure is essential for the internal energy market to work properly not only in territorial character but also in EU wide-scale. TEN-E play a crucial role in ensuring integration of energy network infrastructure. This publication introduces the concept of TEN-E functioning in the context of current situation in European energy market.